

KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KOORDINAVIMO KOMISIJOS 2017 M. VEIKLOS ATASKAITA

I. Bendra informacija

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“ (toliau – Nutarimas) sudaryta Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija (toliau – Komisija), nustatyta institucinė jos sudėtis, apibrėžtos jos užduotys ir funkcijos, Komisijos narių įgaliojimai bei Komisijos veiklos atsiskaitymo formos.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2017 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. 1V-338 „Dėl vidaus reikalų ministro 2016 m. rugsėjo 26 d. įsakymo Nr. 1V-673 „Dėl Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos personalinės sudėties patvirtinimo“ pakeitimo“ buvo atnaujinta Komisijos personalinė sudėtis.

2017 m. Komisija rinkosi į keturis posėdžius, vienas jų 2017 m. gruodžio 6 d. įvyko Lietuvos Respublikos Vyriausybėje, dalyvaujant Ministrui Pirmininkui S. Skverneliui. Šio pasitarimo metu Komisija atkreipė Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų dėmesį į prekybos žmonėmis problematiką ir patiriamus kovos su šiuo nusikaltimu sunkumus. Kitų pasitarimų metu buvo svarstoma kovos su prekybos žmonėmis situacijos Lietuvoje apžvalga, institucijų sunkumai kovojant su prekyba žmonėmis ir problemos teikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, kovos su prekyba žmonėmis savivaldybėje koordinavimo modelio projektas, Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų plano priemonių ir veiksmų įgyvendinimas 2017 m. tarpinstituciniu lygmeniu.

II. Kovos su prekyba žmonėmis esminės problemos

Ruošdamasi 2017 m. gruodžio 5 d. posėdžiui Lietuvos Respublikos Vyriausybėje, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – VRM) surinko ir apibendrinė Komisijos narių pateiktą informaciją apie kovą su prekyba žmonėmis įvairiu instituciniu lygmeniu ir išskyrė šias esmines problemas:

1. Gaunami duomenys rodo, kad daugėja parduodamų ir išnaudojamų Lietuvos Respublikos piliečių, pastebimas žemas jų sąmoningumo ir žinių apie savo teises lygis.

2. Nepakankamas ir neaiškus pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis (ir Lietuvos Respublikos piliečiams, ir užsieniečiams) asmenims teikimo mechanizmas:

- nesukurta kompleksinės pagalbos aukai užtikrinimo ir prevencijos, kovos su prekyba žmonėmis savivaldybėse sistema;

- socialinei pagalbai prekybos žmonėmis aukoms, kurią teikia nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO), skiriamas nepakankamas finansavimas;

- neapankamas institucijų (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM), Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (toliau – URM), konsulinių tarnybų, savivaldybių ir kt.), galinčių pagal kompetenciją prisidėti prie kompleksinės socialinės pagalbos užtikrinimo Lietuvos piliečiams ir užsieniečiams, galimoms prekybos žmonėmis aukoms, indėlis;

- nepakankamas NVO, teisėsaugos ir savivaldybės administracijos atsakingų padalinių bendradarbiavimas keičiantis turima informacija apie atvejį (pagalbos, saugumo klausimai) trukdo priimti operatyvius ir tikslinius sprendimus dėl tinkamos apsaugos bei pagalbos aukai ir jos šeimai inicijavimo.

3. Trūksta praktinio ir efektyvaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo, atsižvelgiant į specifinę nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų padėtį.

4. Nepakankamos mokytojų ir mokinių prekybos žmonėmis rizikos, apsaugos ir pagalbos kompetencijos.

5. Nors aiškiai reglamentuota prekybos žmonėmis aukų nustatymo tvarka, tačiau viešojoje erdvėje teikiami skirtingi nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių asmenų skaičiai. Neveikia nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis asmens nustatymo kortelės perdavimo iš atsakingų įstaigų ir organizacijų policijai sistema.

6. Trūksta praktinio pasirengimo identifikuojant prekybos žmonėmis aukas, darbo su jais gairių.

7. Neefektyvus diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų įsitraukimas į prekybos žmonėmis prevenciją ir pagalbos aukoms teikimo organizavimą. Neefektyviai sprendžiamos Lietuvos Respublikos piliečių vergovės problemos emigracijoje. Mažas lietuvių bendruomenių užsienyje aktyvumas, bendradarbiaujant su tų valstybių teisėsaugos institucijomis ir Lietuvos Respublikos diplomatinėmis atstovybėmis ir konsulinėmis įstaigomis nustatant galimas prekybos žmonėmis aukas ir nukreipiant jas pagalbai.

8. Neišspręstas 2017 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos Seime vykusiame forume-diskusijoje „Prekyba žmonėmis: globalizacija, vertybės, socialinė atskirtis ir partnerystės svarba“ dėl teisėsaugos atašė paskyrimo Jungtinėje Karalystėje klausimas.

9. Žiniasklaidoje vis dar formuojamas neigiamas stigmatizuojantis požiūris į prekybos žmonėmis aukas, ypač į nukentėjusius nuo seksualinio išnaudojimo asmenis. Taip pat trūksta visuomenės tolerancijos prekybos žmonėmis aukoms ir suvokimo, kad kiekvienas asmuo gali tapti prekybos žmonėmis auka.

10. Per ilgai trunkantis ikiteisminis tyrimas ir dėl nesurinktų įrodymų prekybos žmonėmis nusikaltimų perkvalifikavimas į kitus nusikaltimus.

Nepaisant pirmiau išvardytų sunkumų, 2017 m. Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento tarptautinėje ataskaitoje apie valstybių pastangas kovojant su prekyba žmonėmis, Lietuva grąžinta į labiausiai besistengiančių šioje srityje valstybių grupę. Paminėtina, kad prieš dvejus metus šalis buvo nukritusi į antrą lygmenį, o 2017 m. įvertinta kaip aktyviai dalyvaujanti kovojant su prekyba žmonėmis.

VRM pritaria Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento tarptautinėje ataskaitoje pateiktai nuomonei ir pažymi, kad pastaruoju metu Lietuvoje įvyko lūžis plėtojant tarpžinybinį bendradarbiavimą, planuojant ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus, užmegztas glaudus bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis, Katalikų bažnyčia bei savivaldybėmis.

III. 2017 m. įgyvendintos priemonės kovai su prekyba žmonėmis tarpinstituciniu lygmeniu

Atsižvelgę į Nutarimo 3.2. ir 3.4. papunkčius, visi Komisijos nariai pagal kompetenciją planuoja kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus, taip pat juos vykdo arba koordinuoja jų įgyvendinimą juos delegavusioje institucijoje, įstaigoje ar organizacijoje remdamiesi Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. 1V-598 „Dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

Komisijos narių atstovaujamos institucijose 2017 m. buvo įgyvendinamos šios priemonės ir veiksmai:

- Vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1V-245 buvo paskirtas Lietuvos Respublikos nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimais ir patvirtintas Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarkos aprašas. Taip buvo įgyvendinta 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR.

- Intensyviai stiprinamas kovos su prekyba žmonėmis bendradarbiavimas ir koordinavimas savivaldybėse: parengtas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tvarkos aprašo pavyzdys, VRM įgyvendinant tarptautinį projektą „Kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas savivaldybėse (STROM II)“. Aprašas buvo patvirtintas (įdiegtas) Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybėse, surengti mokymai. Siekiama, kad savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašas būtų pritaikytas ir patvirtintas ir kitose savivaldybėse artimiausiu metu.

- 2017 m. spalio–gruodžio mėn. vyko informacinė kampanija, skirta kovai su prekyba žmonėmis Kauno miesto ir Tauragės r. bei Vilniaus, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus miestuose, Marijampolėje, Utenos, Telšių, Jonavos, Kaišiadorių ir Raseinių r. Pasiiekta daugiau kaip milijonas Lietuvos gyventojų ir svečių.

- Užmegztas glaudus bendradarbiavimas su Jungtinės Karalystės vidaus reikalų ministerija, surengtas užsienio lietuvių bendruomenių priemonių projektų, skirtų prekybos žmonėmis prevencijai kitose valstybėse, konkursas.

- Organizuoti mokymai apie prekybos žmonėmis aukų nustatymą, jų teisių apsaugą ir nukreipimą pagalbai suteikti kitų valstybių konsuliniais pareigūnams, reziduojantiems Lietuvoje, bei žurnalistams, rengiantiems reportažus ir rašantiems straipsnius prekybos žmonėmis klausimais. Taip pat 48 diplomatai ir valstybės tarnautojai, šiemet išvykę dirbti į Lietuvos Respublikos ambasadas, konsulatus bei atstovybes, buvo mokomi nustatyti prekybos žmonėmis aukas, jų teisių apsaugą ir nukreipimą pagalbai.

- URM atstovas dalijosi žiniomis apie Lietuvos Respublikos ambasados Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje bei Jungtinės Karalystės policijos bendradarbiavimą įvairiose srityse, taip pat ir teikiant konsulinę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, su Lietuvos policijos pareigūnais deleguojamais dirbti Piterbore (Didžioji Britanija).

- Lietuvos atstovybės ir konsulinės įstaigos 2017 m. įvairią konsulinę pagalbą suteikė 8 Lietuvos Respublikos piliečiams, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis.

- Siekiant gerinti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos paslaugų kokybę, 2017 m. rusėjo mėn. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateiktas nutarimo projektas dėl advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą, užmokesčio didinimo (viena iš advokatų skatinimo dalyvauti aukų gynime priemonių) (priimtas: 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. 702 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir taikinamąjį tarpininkavimą mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“).

- Teisėsaugos pareigūnams organizuoti mokymai dėl prekybos žmonėmis atpažinimo, tyrimo ir prevencijos, taip pat ikiteisminių tyrimų organizavimo srityje besispecializuojantiems prokurorams, prokuratūros valstybės tarnautojams (prekybos žmonėmis aukų nustatymo ir bendravimo su prekybos žmonėmis aukomis psichologiniai apsektai, analizuotas psichologinis prekybos žmonėmis aukos portretas), teisėjams (prekybos žmonėmis teisinė samprata, įrodinėjimo problemos, aukų atpažinimo ir kita aktuali teismų praktika; nepilnamečių, patyrusių seksualinę prievartą, atsiskleidimas; vaikų apklausos metodologija).

- Nacionalinės teismų administracijos įkurto Savanorių tarnybos tinklo Lietuvos teismuose specialiai išmokyti savanoriai padeda proceso šalims, nukentėjusiems asmenims ir liudytojams teismuose jaustis drąsiau ir saugiau, susiorientuoti teismo aplinkoje, teikia praktinę informaciją, susijusią su teismo procesu ir jo eiga, supažindina su liudytojo ir nukentėjusio asmens teisėmis bei pareigomis. Taip pat apie savanorių tarnybą platinami specialūs lankstinukai ir teikiama aktuali informacija teismų ir nevyriausybinų organizacijų svetainėse.

- Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. kovos 14 d. įsakymu Nr. 5-V-223 sudarytai Šv. Mortos iniciatyvos policijoje koordinavimo grupei pavesta organizuoti bendruomenės pareigūnų ir policijos kapelionų susitikimus su bažnyčios parapijų dvasininkais ir nevyriausybinėmis organizacijomis, Lietuvos „Carito“ atstovais, siekiant aptarti bendradarbiavimo galimybes prekybos žmonėmis užkardymo srityje.

- Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. lapkričio 29 d. nurodymu Nr. 5-N-17 „Dėl policijos ir dvasininkijos bendradarbiavimo, plėtojant Šv. Mortos iniciatyvą“ apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų vadovams pavesta inicijuoti bendruomenės pareigūnų ir policijos kapelionų susitikimus su prižiūrimoje teritorijoje veikiančių Katalikų bažnyčios parapijų dvasininkais, savivaldybių kovai su prekyba žmonėmis paskirtais atsakingais specialistais ir nevyriausybinų organizacijų, dalyvaujančių kovos su prekyba žmonėmis veikloje, atstovais.

- Lietuvos policija kartu su Europos valstybių teisėsaugos institucijomis, darbo ir mokesčių inspekcijomis, migracijos tarnybomis ir kitais partneriais, koordinuojant Europolui, vykdė bendrą operaciją, skirtą kovai su prekyba žmonėmis ir pagalba neteisėtai imigruoti. Pagrindiniu operacijos taikiniu tapo organizuotos nusikalstamos grupės, užsiimančios prekyba žmonėmis, siekiant išnaudoti juos darbui.

- 2017 m. spalio mėn. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM (toliau – VSAT) kartu su kitų Europos Sąjungos šalių teisėsaugos institucijomis dalyvavo bendrose priemonėse, kurių tikslas – identifikuoti neteisėtos migracijos tinklų ir prekybos žmonėmis aukas, ypač tarp nepilnamečių ir vaikų. Buvo vykdomi patikrinimai VSAT Užsieniečių registracijos centre sulaikytų asmenų gyvenamosiose patalpose, atliktos sulaikytų asmenų ir prieglobsčių prašytojų apklausos.

- 2016 m. organizuotas projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti atrankos konkursas. Lietuvos Respublikos

socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM) skyrė finansavimą Dingusių šeimų paramos centro, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro, Lietuvos „Carito“, Vilniaus arkivyskupijos „Carito“, asociacijos Vyrių krizių centro vykdomiems projektams. Šių organizacijų vykdomi projektai finansuojami ir 2017 bei 2018 m. (2016 m. – skirta 80 tūkst. eurų, 2017 m. – 115 tūkst. eurų, 2018 m. – 165 tūkst. eurų). Projektų vykdytojų duomenimis, 2017 m. kompleksinė socialinė pagalba buvo suteikta 219 asmenų, nukentėjusių ir galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, iš jų 40 užsieniečių (trečiųjų šalių piliečių), galimai nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje.

- 2017 m. birželio mėn. SADM kartu su Lietuvos „Caritu“ organizavo konferenciją „Socialinis darbas su prekybos žmonėmis aukomis iššūkiai ir sprendimai“, kurioje savivaldybių specialistai buvo supažindinti su prekybos žmonėmis formomis, mastais, pagalbos būdais, dalytasi gerąja patirtimi.

- 2017 m. SADM, atsižvelgdama į socialinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms teikimo praktikoje problemas, surengė tarpinstitucinius pasitarimus pagalbos teikimo praktikoje problemoms, socialinės pagalbos teikimo galimybėms baudžiamojo proceso metu, bendradarbiavimui teikiant pagalbą užsieniečiams, kaip esančioms ar buvusioms su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų aukoms, ir pagalbos užtikrinimui jiems suteiktu apsisprendimo bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismų laikotarpiu, aptarti.

- 2017 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymą Nr. XIII-643. Šiuo įstatymo pakeitimu siekiama sukurti prevencinio darbo su šeima modelį, aktyvinti pagalbos ir paslaugų šeimai suteikimą, skubesnį vaiko situacijos įvertinimą, socialinės rizikos nustatymą, darbo su šeima ir vaiku organizavimą, į šį procesą įtraukiant mobilias specialistų komandas savivaldybėse, įteisinant darbo su vaiku ir tėvais atvejo vadybą ir kad būtų galima pasiekti efektyvesnio darbo su šeima rezultatų ir išvengti galimų neigiamų pasekmių.

- ŠMM: Ugdymo ir plėtotės centras mokytojams parengė dvi informacines-mokomasias medžiagas, skirtas prekybos žmonėmis prevencijos temai integruoti į mokinių ugdymo turinį ir apmokyti pedagogai (klasių auklėtojai, dorinio ugdymo mokytojai, psichologai ir kiti pagalbos mokiniui specialistai) integruoti prekybos žmonėmis prevenciją į dalykų turinį.

- Parengta mokiniams skirta informacinė-mokomoji medžiaga apie prekybos žmonėmis prevenciją, grėsmes, formas, pagrindinius būdus apsisaugoti ir vykdyti jų sklaidą. Nemokamoje platformoje www.nepatogauskinoklase.lt paskelbtas dokumentinis filmas mokiniams, siekiant informuoti apie pagrindinius būdus apsisaugoti nuo patekimo į prekybos žmonėmis tinklus, ir mokytojams skirta metodinė priemonė, skirta šiam filmui su mokiniais klasėje aptarti.

- Išplatintas specialus naujienlaiškis mokykloms prekybos žmonėmis prevencijos tema, siekiant minėtos temos informavimo ir temos aktualizavimo mokyklose. Organizuotas konsultacinis-informacinis renginys mokytojų švietimo centrums, NVO, kitiems suinteresuotiems socialiniams partneriams, siekiant paskatinti nuolatinę ir ilgalaikę prekybos žmonėmis prevencijos sklaidą, bendradarbiavimą su mokyklomis šioje srityje.

- Parengta vaizdinė medžiaga apie mokyklą, kurios kryptingai dirba siekdamas prekybos žmonėmis prevencijos, gerąją patirtį ir praktiką ir ši medžiaga paskelbta „Mokytojo TV“.

- Prekybos žmonėmis prevencijos sritis įgyvendinama per formalųjį ugdymo turinį, ugdant bendrąsias mokinių kompetencijas, šios kompetencijos ugdomos integraliai, užtikrinant ugdymo

programų ir sričių dermę, tokiu būdu ugdat visapusišką asmenybę. Bendrųjų kompetencijų ugdymas integruojamas į visų dalykų ugdymo turinį, visas mokyklos gyvenimo dalis, atsispindi tiek pamokinėje, tiek ir nepamokinėje veikloje. Ugdymo srities tikslas – padėti mokiniams ugdytis gyvenimui žinių visuomenėje būtinas kompetencijas, pagerinti ugdymo turinį aktualiomis temomis, pvz., ugdomos nuostatos: saugiai, sveikai, pozityviai elgtis savo ugdymosi ir gyvenamojoje aplinkoje; prisiimti atsakomybę už saugų ir sveiką gyvenimo būdą.

- Prekybos žmonėmis prevencijos sritis įgyvendinama per Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrąją programą, kuri privalomai įgyvendinama mokyklose (1–12 klasėse) nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. Siekiama, kad mokiniai žinotų ir suprastų įvairių formų smurto, prekybos žmonėmis ir išnaudojimo, įskaitant išnaudojimą pornografinėi medžiagai kurti, žalą sau, kitam asmeniui ir visuomenei; gebėtų pozityviai, konstruktyviai mąstyti, atpažinti ir išreikšti savo jausmus bei poreikius, priimti optimalius sprendimus; kritiškai vertintų šeimos, bendraamžių, medių, technologijų, kultūros, ideologijų, religijų įtaką, atsispirtų neigiamam socialiniam spaudimui. Programoje apibrėžiami žinios ir gebėjimai, kuriuos turi įgyti mokiniai skirtingais amžiaus tarpsniais. Pavyzdžiui, 1–2 klasėse: padedamas suaugusiųjų, atpažįsta socialinio spaudimo situacijas; atsisako blogai elgtis žinomose rizikingose situacijose; atpažįsta tinkamus ir netinkamus žodžius, prisilietimus ir elgesį; prireikus prašo suaugusiųjų, kuriais pasitiki, pagalbos. Šios srities žinios ir gebėjimai atitinkamai ugdomi per visus amžiaus tarpsnius.

- Prekybos žmonėmis prevencijos sritis įgyvendinama per Žmogaus saugos bendrąją programą. Ji įgyvendinama kaip žmogaus saugos dalykas pradiniam, pagrindiniam ir viduriniam ugdyme. Žmogaus saugos bendrojoje programoje smurto prevencijos, seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos, prekybos žmonėmis temos įtrauktos atitinkamai į pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo žmogaus saugos bendrųjų programų turinį.

- Prekybos žmonėmis prevencijos sritis taip pat įgyvendinama mokykloms nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. privalomai vykdant prevencines programas. Šios programos ugdo mokinių atsparumą rizikos veiksniams, padeda formuoti gyvenimo įgūdžiams, vertybėms ir nuostatoms, kurie reikalingi aplinkos spaudimui atlaikyti ir krizėms įveikti. Šiuo metu mokyklos gali rinktis per 20 prevencinių programų. Viena iš tokių programų – seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programa „Saugok ir gerbk mane“, kurios turinyje aptariama prekybos žmonėmis prevencijos tematika. Programos tikslas – suteikti mokyklos bendruomenei žinių apie seksualinės prievartos formas, rizikos ir apsauginius veiksnius, pasekmes, pedagogus ir mokinius mokyti, kaip atpažinti seksualinės prievartos ir prekybos žmonėmis užuomazgas, kaip reaguoti ir kur kreiptis pagalbos, kaip išvengti galimų prievartos atvejų.

- 2017 m. teritorinės darbo biržos, vykdydamos prekybos žmonėmis prevenciją, bendradarbiavo su daugiau kaip 100 įvairių organizacijų, socialinių partnerių, su kuriais aptarti bendradarbiavimo ir dalyvavimo bendruose prevenciniuose renginiuose dėl prekybos žmonėmis klausimai, organizuoti 26 susitikimai, akcijos, renginiai „Stabdykime prekybą žmonėmis“, „Stabdykime prekybą žmonėmis savo krašte“, „Pažink prekybos žmonėmis pavojus“ ir kt., kurių metu buvo įvardytos dažniausios prekybos žmonėmis formos, dalytasi patirtimi, kaip jas atpažinti, nuo jų apsaugoti (dalyvavo per 300 asmenų). 12,4 tūkst. darbo ieškančių asmenų buvo informuoti apie galimas grėsmes ieškant informacijos apie laisvas darbo vietas įvairiuose darbo paieškos portaluose, aptariami kiti, susiję su prekyba žmonėmis, klausimai.

- Asociacija Vyrų krizių centras suteikė pagalbą vyrams ir jaunuoliams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis vykdant projektą „Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno r.“. Pagalba orientuota į asmenis, kurie nukentėjo nuo prekybos žmonėmis, pakliuvę į priverstinį, vergišką darbą, kai susitariant buvo siūlomas geras atlygis, o realybėje išnaudojama darbo vietoje, žeminant orumą ir biologinį egzistavimą, taip pat su nukentėjusiais asmenimis, kurie buvo verčiami daryti nusikalstamas veikas.

- Dingusių žmonių šeimų paramos centras (DŽPC) 2017 m. suteikė pagalbą (laikinas apgyvendinimas, maitinimo organizavimas, pagalba būtiniaisiais drabužiais ir daiktais, socialinių įgūdžių formavimas, psichosocialinė ir neatidėliotina medicinos pagalba) 23 asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis. 10 asmenų buvo suteikta pagalba psichologiniais ir teisiniais klausimais, motyvavimas, integracija į darbo rinką, laisvalaikio organizavimas. Taip pat asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir smurto artimoje aplinkoje, buvo įkurtas kompleksinės pagalbos centras „Sprendžiame kartu“. Vykdoma prevencinė veikla prieš prekybą žmonėmis jaunimui ir suaugusiesiems, teikiamos konsultacijos dėl įdarbinimo sąlygų užsienyje ir išnaudojimo darbo klausimais, darbo vergiškoms sąlygoms.

- Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu buvo patvirtinta Pagalbos nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis koordinavimo grupė, patvirtintas Klaipėdos miesto savivaldybės pagalbos nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis koordinavimo tvarkos aprašas. Savivaldybės biudžetinėje įstaigoje Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centre suteiktos psichosocialinės pagalbos ir apgyvendinimo krizių centre paslaugos moterims, nukentėjusioms nuo prekybos žmonėmis.

- 2017 m. patvirtintas Kauno miesto savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo tvarkos aprašas ir sudaryta nauja Kauno miesto savivaldybės Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupė. Be to, finansuotas Lietuvos „Carito“ projektas „Paslaugų tinklo stiprinimas prekybos žmonėmis ir seksualinės prievartos aukoms Kauno mieste“. Įgyvendinant šį projektą suteikta pagalba (socialinio darbuotojo ir psichologo konsultacijos, laikino apgyvendinimo paslaugos) 12 asmenų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, prostitucijos ir seksualinės prievartos.

- 2017 m. viešųjų pirkimų būdu Kauno miesto savivaldybėje buvo atrinktas asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjas. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos pagal sutartį teikiamos nedraustiems privalomuoju sveikatos draudimu asmenims, kurie yra nukentėję nuo prekybos žmonėmis (aukoms) arba galimai nukentėję nuo prekybos žmonėmis (potencialios aukos).

- Vilniuje vietos žiniasklaidoje buvo išplatinti 2 informaciniai pranešimai apie pagrindines prekybos žmonėmis formas, pagalbos galimybes bei vaikų išnaudojimo problematiką. Tokiu būdu išplatinta informacija pasiekė tikslines grupes: socialinės paramos paslaugų gavėjus, mokinius, vaikus, gyvenančius socialinės globos namuose, moteris, kurioms nustatytas socialinės priežiūros paslaugų poreikis.

- 2017 m. sausio 26 d. – vasario 23 d. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pagalbos prekybos žmonėmis aukoms koordinavimo ir prevencijos komisijos narės dalyvavo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Viešosios tvarkos valdybos Prevencinės ir administracinės veiklos skyriaus rengtuose 5 reiduose, siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis. Minėtų reidų metu komisijos narės bendravo su penkiolika 19–42 metų moterų, sulaikytų dėl prostitucijos. Sulaikytoms moterims buvo suteikta informacija ir pasiūlyta pagalba: viena moteris nukreipta gydytis į Vilniaus priklausomybių ligų centrą (BĮ Vilniaus miesto soc. paramos centras

esant poreikiui tarpininkaus dėl tolesnės reabilitacijos), su 2 moterimis sutarti susitikimai dėl pagalbos. Informacija pateikta Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Socialinių reikalų ir sveikatos departamento Socialinės paramos skyriui.

- Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM (toliau – Tarnyba) priemonės: Tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV-46 pakeistas Tarnybos direktoriaus 2012 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. BV-8 patvirtintas Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašas (toliau – Aprašas), skirtas vaikų globos (rūpybos) institucijų, juridinių asmenų – šeimynų, savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių, biurų, tarnybų bei Tarnybos darbuotojams, siekiant nustatyti bendradarbiavimo teikiant informaciją apie ypatingus atvejus, mechanizmą bei užtikrinant tinkamą nukentėjusio ir galimai smurtavusio vaiko teisių apsaugą. Visi su (galima) prekyba vaikais susiję atvejai, vadovaujantis Aprašo 2.3 papunkčiu, laikomi ypatingais atvejais (2017 m. Tarnyboje fiksuoti 2 ypatingi atvejai, susiję su (galimais) vaiko, nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis, teisių pažeidimais, jų metu (galimai) nukentėjo trys nepilnamečiai vaikai, gyvenantys šeimose).

- Tarnyba, vykdydama SADM programos „Įgyvendinti kitas Vaiko gerovės 2013–2018 m. programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano priemones“ 3.1. priemonę „Organizuoti įvairių sričių specialistų, dirbančių vaiko gerovės srityje, mokymus“ 2017 m. spalio 25–26 d. kartu su DŽPC bei Generaline prokuratūra (toliau – GP) organizavo tarptautinius tarpinstitucinius mokymus „Dingusių vaikų atvejų analizė, tyrimas, prevencija“, kuriuose dalyvavo 94 specialistai iš savivaldybių administracijų atsakingų padalinių, teisėsaugos institucijų ir NVO.

- Tarnyba viešina informaciją apie prekybą žmonėmis (vaikais) bei galimus pagalbos būdus Tarnybos Pagalbos vaikams linijos interneto svetainėje <http://www.pagalbavaikams.lt/lt.php/pagalba/prekyba-zmonemis>.

IV. Pasiūlymai dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano papildymo naujomis priemonėmis

Siekdami efektyvinti kovą su prekyba žmonėmis, Komisijos nariai pateikė šias priemones Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų planui papildyti:

- Organizuoti tęstinius kvalifikacijos tobulinimo mokymus VSAT struktūrinių padalinių pareigūnams kovos su prekybos žmonėmis klausimais (ne mažiau kaip dveji mokymai) (vykdytojas – VSAT).

- Įvertinti poreikį ir galimybes papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 7 straipsnio normos dispoziciją, įtraukiant į šiame straipsnyje numatytą baigtinį nusikalstamų veikų sąrašą ir BK 147¹ straipsnį (vykdytojas – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – TM)).

- Parengti Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimus, išplečiant valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo galimybes nukentėjusiems dėl prekybos žmonėmis. Pasiūlyti rengti mokymus advokatams, kurie teikia valstybės garantuojamą teisinę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms (vykdytojas – TM).

- Prokurorams ir tyrėjams rengti mokymus apie įrodymų surinkimą apie prekybos žmonėmis nusikaltimus, skatinti sudaryti jungtines tyrimų grupes ir dalyvauti atliekant procesinius veiksmus užsienio šalyse (vykdytojas – GP).

- Organizuoti vienos dienos seminarus bendruomenių atstovams Vilniuje, didinant diasporos identifikavimą ir informacijos sklaidą lietuvių bendruomenėse užsienyje apie prekybos žmonėmis problemas, formas ir pagalbos būdus (vykdytojai – VRM, URM).

- Skleisti informaciją emigracijoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams dėl galimybės gauti pirminę pagalbą Lietuvos Respublikos ambasadose, konsulatuose ir atstovybėse. 2018–2019 m. organizuojamų seminarų metu užsienio lietuviams teikti informaciją apie prekybos žmonėmis grėsmes, aktualijas ir pakviesti lektorius iš nevyriausybinių organizacijų ir kompetentingų Lietuvos Respublikos įstaigų (vykdytojas – URM).

- Peržiūrėti vidaus teisės aktus dėl diplomatinėms atstovybėms darbuotojų veiksmų užmezgant ryšius su tikslo valstybių atsakingomis institucijomis ir organizacijomis, kad prireikus Lietuvos Respublikos piliečiams iškart būtų suteikta reikalinga pagalba, ir betarpiškai dalyvauti šiuose procesuose, ypač prekybos žmonėmis atvejais (vykdytojas – URM).

- Taikyti aktyvias prevencines priemones užsieniečių atvykimui ir Lietuvos piliečių išvykimui galimai išnaudotojiškam darbui stabdyti, numatant informacijos apie galimas išnaudojimo darbe rizikas sklaidą konsulinėse tarnybose, įdarbinimo ir tarpininkavimo paslaugas teikiančiose įstaigose (agentūrose), taip pat kontroliuojant pastarųjų įstaigų veiklą (URM, Lietuvos darbo birža prie SADM (toliau – LDB), Valstybinė darbo inspekcija prie SADM (toliau – VDI).

- Organizuoti bandomąjį projektą, įsteigiant Klaipėdos ir Vilniaus regionuose „jungtinius operacijų centrus“, kurių viena iš pagrindinių veiklos sričių būtų prekybos žmonėmis darbu išnaudojimo tikslais kontrolė ir prevencija. Centrus sudarytų Valstybinės darbo inspekcijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, policijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie VRM, migracijos tarnybų bei „Sodros“ atstovai (vykdytojas – VDI).

- Darbo inspektoriams organizuoti bendrus mokymus dėl prekybos žmonėmis nusikaltimų specifikos, kvalifikavimo ir įrodymų surinkimo (vykdytojas – VDI, Policijos departamentas prie VRM (toliau – PD).

- Inicijuoti Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo dėl kompetencijų nustatymo ir kvalifikacijos įgijimo per trumpesnę laikotarpį pakeitimus (vykdytojas – LDB).

- Tobulinti įstatymų bazę, apibrėžiant nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis asmens įdarbinimo galimybes, sudarant sąlygas įsidarbinti užsienio šalių nekvalifikuotiems piliečiams, turintiems teisę būti šalyje, tačiau nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis (vykdytojas – LDB).

- Organizuoti regionuose komandinius mokymus dėl pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo (vykdytojai – SADM, Lietuvos savivaldybių asociacijai bendradarbiaujant su savivaldybėmis).

- Skatinti prekybos žmonėmis prevencija (švietimas, tikinčiųjų ir plačiosios visuomenės informavimas apie prekybos žmonėmis grėsmes, dvasinės pagalbos teikimas), atsižvelgus į poreikius ir galimybes, parapijos bendruomenėse (vykdytojas – Lietuvos „Caritas“).

- Inicijuoti jungtinių tyrimų grupių sudarymą siekiant trumpinti ikiteisminio tyrimo trukmę ir užtikrinti, kad pareigūnas, atliekantis ikiteisminį tyrimą, dalyvautų atliekant procesinius veiksmus užsienio šalyse (vykdytojas – PD).

- Planuoti ir vykdyti visuomenės švietimo apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą priemones nacionaliniu lygmeniu ir savivaldybėse, ypač rizikos šeimose ir švietimo, globos įstaigose, įtraukiant socialinius partnerius (vykdytojai – visos atsakingoms institucijoms pagal kompetenciją).

- Svarstyti galimybę organizuoti visuomenės švietimą ir mokymus apie vyrų, nukentėjusių nuo vergiško darbo ir vertimo daryti nusikalstamas veikas, srityje (vykdytojai – atsakingos institucijos pagal kompetenciją).

- Peržiūrėti Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų plano 01.03.03 priemonės „Organizuoti projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, konkursą ir finansuoti atrinktų projektų įgyvendinimą“ sąlygas ir jas patobulinti, kad būtų efektyviau organizuojama ir finansuojama socialinė pagalba pagal nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų pagalbos poreikius, užtikrinta jos kokybė, bendradarbiavimas su savivaldybėmis, jų ir kitomis įstaigomis bei organizacijomis (vykdytojas – SADM).

- Atlikti įvykdytų priemonių efektyvumo vertinimą (vykdytojai – visos institucijos, įstaigos ir organizacijos, vykdančioms kovos su prekyba žmonėmis priemones). *[Pastaba. Priemonių efektyvumo vertinimo metodikos Lietuvoje nėra. Galbūt VRM galėtų imtis iniciatyvos samdyti ekspertus, kurie parengtų tokią metodiką, surengtų mokymus ir teiktų praktinę pagalbą dėl jos taikymo (galima panaudoti Plano priemonėms skirtas lėšas)].*

- Stiprinti skirtingo amžiaus tarpsnio mokinių žinias ir gebėjimus apie prekybos žmonėmis pavojus ir galimybes gauti pagalbą, įtraukiant į jį ir tėvus (vykdytojas – ŠMM).

- Teikti informaciją Lietuvos Respublikos nacionaliniam pranešėjui kovos su prekyba žmonėmis klausimais (visos atsakingos institucijos, įstaigos ir organizacijos).

Atsižvelgusi į Komisijos atstovų pasiūlymus ir siekdama efektyvinti kovą su prekyba žmonėmis, VRM 2018 m. II ketvirtyje planuoja Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planą papildyti naujomis priemonėmis ir pateikti jį derinti institucijoms.

V. Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos 2018 m. darbo gairės

Patvirtinus naująją personalinę Komisijos sudėtį, kitą Komisijos posėdį planuojama surengti 2018 m. antrąjį ketvirtį. Šio posėdžio metu bus aptartos 2017 m. prekybos žmonėmis nusikaltimų tendencijos, priemonės ir veiksmai kovojant su prekyba žmonėmis, numatyti 2018 m. Komisijos darbai.
